

Nr 22.

Av herrar **Wagnsson** och **Lindström**, om ordnande av den skolhygieniska verksamheten och läkarvården vid rikets folkskolor.

I två likalydande motioner (I: 152 och II: 242) framfördes vid 1938 års riksdag förslag om ordnad skolhygienisk verksamhet och läkarvård vid rikets folkskolor. Det framhölls, att frågan om folkskolebarnens hälsovård varit föremål för åtskilliga framställningar och utredningar, vilka emellertid icke kunnat leda fram till en rationell anordning med statens stöd. Kommuner, landsting och enskilda organisationer ha uppmärksammat värdet av en skolhygienisk verksamhet; statliga myndigheter sådana som skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen ha verkställt utredningar och varmt förordat statliga åtgärder — men ett riksdagsbeslut har icke kunnat komma till stånd. Medicinalstyrelsens framställning den 30 oktober 1937, i vilken skolöverstyrelsen i stort sett instämde, gav icke anledning till någon kunglig proposition, och de ovan nämnda motionerna avslogos med den motiveringen, att ännu en utredning påginge. Statsutskottet uttalade dock den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skulle komma att framlägga förslag i det betydelsefulla ärendet för riksdagen. Något sådant förslag har icke framlagts, och någon ny utredning har icke låtit sig avhöra. Sedan ärendet sist var föremål för riksdagens behandling, har frågan om folkskolebarnens hälsokontroll emellertid på ett skrämmande sätt ytterligare aktualiserats. De på grund av världsläget skärpta försörjningssvårigheterna måste ovillkorligen komma att påverka barnens allmänna hälsotillstånd. En tilltagande varuknapphet eller en genom stegrad arbetslöshet och penningevärdets fall framtvingad låg levnadsstandard kunna för barnens utveckling komma att medföra vådor av stor omfattning. En noggrann kontroll av barnens hälsotillstånd kan därför bli av oöverskådlig betydelse för vårt land och folk. Erfarenheterna från det förra världskriget göra det angeläget, att samhället nu mer än någonsin med vaket intresse följer den skolhygieniska verksamheten. Här kan icke statsintresset hållas utanför.

I de vid 1938 års riksdag väckta motionerna I: 152 och II: 242 lämnades en tämligen utförlig motivering för förslaget om läkarvård vid rikets skolor. Det finns därför inte nu någon anledning att återupprepa, vad som då anfördes såsom skäl för de föreslagna åtgärderna. Ett undantag må dock göras, nämligen för den programförklaring, som lämnades av medicinalstyrelsen i dess till Kungl. Maj:t den 30 oktober 1937 ingivna inläga: »En

rationell folkhygien måste taga sin början redan medan barnet befinner sig i moderlivet för att sedan genom ändamålsenlig spädbarnsvård, tillsyn, vård och uppfostran av småbarnen, skolbarnen och ungdomen under pubertetsåldern utmytna i den vuxna människans fysiska och psykiska hälsovård.» På så sätt kommer den skolhygieniska verksamheten att ingå som ett viktigt led i samhällets förebyggande hälsovård, och barnen i skolåldern inplaceras definitivt i det stora socialvårdsprogrammet.

I ett annat sammanhang har särskilda sakkunniga som ett led i hälsovårdsarbetet och för stärkandet av vår folkberedskap förordad s. k. värn-tjänstutbildning, varvid anordnandet av sommarläger beräknas dra en årlig kostnad av omkring $2\frac{1}{4}$ millioner kronor. Men utan att på något sätt undervärdera detta projekt, vill det dock synas, som om åtgärder i syfte att främja den skolhygieniska verksamheten även i dagens situation vore av oändligt mycket större värde. Det må icke förbises, att en sådan verksamhet icke endast inrymmer läkarundersökning och sjukbehandling, utan den måste också medföra samhällliga åtgärder av förebyggande art. Till de förebyggande åtgärderna hör helt naturligt de fria skolfrukostarna, vilkas betydelse knappast torde kunna överskattas, och som alltså måste räknas med i en rationellt genomförd skolhygienisk verksamhet. Det kan visserligen invändas, att det stöter på stora svårigheter att ordna skolfrukostar, då livsmedel är föremål för ransonering, men å andra sidan torde just i ransoneringstider faran för undernäring framträda starkare än eljest. Redan under normala förhållanden redovisa läkarundersökningarna ett betydande antal klena och undernärda barn. I den mån man kan utläsa något ur uppgjorda vikttabeller, så bör man kanske också tillmäta det förhållandet en viss betydelse, att så stor del av de svenska folkskolebarnen visar undervikt vid läkarundersökningarna. Man måste fråga sig, om inte otillfredsställande dietförhållanden eller näringsbrist kan vara orsaken.

I meromnämnda motioner lämnades siffror från skolbarnsundersökningar i ett småländskt provinsialläkardistrikt år 1937. Här nedan sammanställas några siffror från samma distrikt även från år 1940:

	1937	1940
<i>Antal undersökta barn (första och fjärde klasserna)</i>	445	428
Under medelvikt	265	230
Hållningsfel	154	116
Körtlar å halsen	214	194
Struma	116	91
Bräck	17	31
Lungsjukdom	4	6
Tuberkulinprov, positivt	41	25
Synfel	26	31

Hörsselfel	28	25
Äggvita	31	19
Hjärtfel	21	12
Blodbrist	56	18
— — —		
Föreskrifter ang. behandling m. m. (antal barn)	363	279

Sammanställningen ger vid handen, att en betydande del av de undersökta barnen är i behov av läkarvård eller åtminstone läkarråd. Avhjälpas inte bristerna i god tid, löpa barnen såväl fysiska som psykiska risker samtidigt som mycket av det värdefulla, vilket grundlagts genom gällande socialvårds- och skollagstiftning, blir äventyrat eller tillspilogivet.

Det framstår därför för oss såsom nödvändigt, att staten starkt intresserar sig även för vården av barn i skolåldern. Initiativet i denna angelägenhet kan icke helt överlämnas till landsting, kommuner och enskilda. Läkarundersökningar finnas visserligen mer eller mindre tillfredsställande genomförda runt om i vårt land, men anordningen saknar enhetlig ledning, enhetlig plan och enhetliga anvisningar. Därtill kommer att de ofta begränsas till ett konstaterande av vissa defekter, varefter intet vidare blir åtgjort. Medicinalstyrelsen framlade år 1937 sina synpunkter på skolläkarvården genom bl. a. följande regler för en skolläkare:

»Det bör sålunda åligga skolläkare:

1. att följa lärjungarnas kropps- och själsutveckling samt hälsotillstånd och att därvid vidtaga behövliga åtgärder i hälsovårdande syfte; dessa åtgärder skola avse dels klass eller skola i dess helhet, dels kontroll av barn som befinnas sjuka, klena eller hotade av sjukdom;

2. att biträda vid uttagande av lärjungar till gymnastik, skolbespisning, skollovskolonier, särundervisning m. m.;

3. att vid fall av epidemisk sjukdom utföra den undersökning av barnen och vidtaga de åtgärder, som befinnas nödvändiga;

4. att lämna lärarna och skolmyndigheterna ävensom lärjungarna råd och upplysningar i hälsovård och att därvid särskilt medverka till att arbetet vid skolan i sin helhet anordnas och utföres med sorgfällig hänsyn till elevernas hälsa och krafter;

5. att granska skollokaler och till dem hörande bilokaler av särskild hygienisk betydelse jämte inredning och drift samt till skolans ledning göra de påpekanden, som efter dylik granskning befinnas påkallade;

6. att, om han är tjänsteläkare, i sin årsberättelse, eljest i särskild berättelse, insänd till förste provinsialläkaren, i enlighet med av medicinalstyrelsen fastställt formulär lämna rapport om sin verksamhet under året;

7. att vara förman för skolsköterskan; samt

8. att i den utsträckning, det befinnes lämpligt, meddela undervisning i hygien.»

Men den skolhygieniska verksamheten kan icke inskränkas till vad som förekommer i denna instruktion. Den bör också inrymma förebyggande åtgärder av även annan natur. Hit hör skolbarnsbespisningen.

Med hänsyn till frågans utomordentliga betydelse för folkhälsan och folkundervisningen få vi, med stöd av det anförda och under hänvisning till motionerna I: 152 och II: 242 år 1938, vördsamt föreslå,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa:

dels att Kungl. Maj:t skyndsammast måtte upptaga till prövning frågan om ordnande av den skolhygieniska verksamheten och läkarvården vid rikets folkskolor genom statens medverkan och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag därom

samt dels att Kungl. Maj:t måtte såsom ett led i denna verksamhet och på grundval av särskilt sakkunnigebetänkande för riksdagen jämväl framlägga förslag om viss fri barnbespisning i Sveriges folk- och småskolor.

Stockholm den 17 januari 1941.

Ruben Wagnsson.

Rickard Lindström.